

BÖLÜM 4

I-Mardin'in Entelektüel Mirası: Bilginlerin ve Yenilikçilerin Beşiği

Medeniyetlerin Kavşağı Mardin'de Bilim ve Kültür

Mardin, tarih boyunca Sümer, Akad, Babil, Asur, Hitit, Urartu, Roma, Bizans, Selçuklu, Artuklu ve Osmanlı gibi pek çok kadim medeniyete ev sahipliği yapmış, bilim, kültür ve sanatın önemli bir merkezi olmuştur. Bu köklü geçmiş, şehrin yalnızca coğrafi bir konumdan öte, aynı zamanda entelektüel bir kavşak noktası olarak şekillenmesini sağlamıştır. Şehrin stratejik coğrafi konumu ve önemli ticaret yolları üzerindeki varlığı, farklı kültürler ve bilimsel düşünceler arasında bir köprü görevi görmesini teşvik etmiştir. Çok kültürlü ve çok dinli yapısı, entelektüel çeşitliliği ve bilgi alışverişini zenginleştirerek, yeni fikirlerin doğuşuna verimli bir zemin hazırlamıştır.

Özellikle Artuklu dönemi (11-15. yüzyıllar), Mardin için bilim, mimari ve sanatta gerçek bir altın çağ olarak öne çıkmaktadır. Bu dönem, şehrin entelektüel kimliğinin şekillenmesinde ve bilimsel kurumların gelişmesinde kilit bir rol oynamıştır. Artuklu hükümdarlarının bilim ve sanata olan himayesi ve sağladığı siyasi istikrar, bu entelektüel gelişimin temelini oluşturmuştur. Hükümdarların bilgiye ve bilginlere yatırım yapması, medreseler ve rasathaneler gibi entelektüel altyapıların kurulmasını teşvik etmiş, bu da bölgeye yetenekli bilginlerin çekilmesine ve bilginin sürekli olarak üretilip yayılmasına olanak tanımıştır. Mardin'in konumu fikir alışverişini kolaylaştırırken, öğrenimin sürdürülebilirliği ve kurumsallaşması doğrudan bu siyasi iradeye ve kaynak tahsisine bağlı olmuştur. Bu durum, bir bölgenin entelektüel mirasının sadece bireysel dehaların değil, aynı zamanda destekleyici sosyo-politik bir çevrenin de ürünü olduğunu ortaya koymaktadır. Artuklu döneminin bu katkısı, sadece bir tarihsel süreç olmaktan öte, bilimsel ilerlemenin kritik bir kolaylaştırıcısı ve yöneticilerinin uzak görüşlülüğün bir kanıtı olarak değerlendirilmelidir.

“Bilim İnsanı” Tanımının Tarihsel Bağlamı

Günümüzdeki “bilim insanı” kavramı, Orta Çağ’daki “bilgin” veya “alim” tanımından farklılık göstermektedir. O dönemde bilginler genellikle matematik, astronomi, tıp, felsefe ve mühendislik gibi birden fazla alanda uzmanlaşmış polimatlardı. Bu durum, onların bilgiye bütüncül yaklaşımlarını yansıtmaktaydı. Bu rapor kapsamında “bilim insanı” terimi, bilimsel yöntemleri kullanan, gözlem ve deneye dayalı bilgi üreten veya mevcut bilgiyi sentezleyip yeni uygulamalar geliştiren geniş bir yelpazedeki bilginleri kapsayacaktır.

Mardin medreselerinde İbn-i Sina gibi önemli isimlerin eserlerinin okutulması, şehrin bir bilgi aktarım ve eğitim merkezi olduğunu açıkça göstermektedir. Ancak bu durum, adı geçen kişilerin doğrudan “Mardinli” bilim insanı olarak listeleneceği anlamına gelmemektedir. Onların eserlerinin Mardin’deki etkisi, şehrin entelektüel atmosferinin zenginliğini ve bir bilgi merkezi olarak önemini vurgulamak için kullanılmaktadır.

1-Mardin Eminüddin Külliyesi

Mardin’in tarihî dokusunun temel taşlarından biri olan **Eminüddin Külliyesi**, Artuklu döneminin en erken ve en önemli yapılarından biridir. Özellikle bir **darüşşifa (hastane)** olarak inşa edilmiş olmasıyla dönemin tıp ve sosyal yardım anlayışının da bir göstergesidir.

2. Necmeddin Külliyesi

Necmeddin İlgazi Medresesi, tıpkı Eminüddin Külliyesi gibi, Mardin’in Artuklu dönemi şehirleşmesinin ve kültürel gelişiminin ilk ve en parlak örneklerinden biridir. Şehrin ilk kurumsal yapı taşlarını oluşturan bu külliyeler, Artuklu Beyliği’nin Anadolu’ya kazandırdığı medeniyetin, hoşgörünün ve bilimin somut göstergeleridir. Mardin’i ziyaret eden her misafir, bu kadim yapıları gezerek şehrin ruhuna ve ilk kuruluş notalarına tanıklık etme fırsatı bulacaktır.

3-Artuklu Hükümdarlarının Bilime Katkıları ve Önemli Şahsiyetler

Artuklu hükümdarlarının ilme ve sanata ilgisi Hüsameddin Timurtaş’tan sonraki dönemlerde de devam etmiştir.

Hükümdar II. Necmeddin İlgazi, Mardinli âlim **Ebû Said bin Halid el-Mübarek** ile yakın dostluk kurmuş ve ona yüksek mevkilerde görevler vermiştir.

Melik Salih de diğer Mardin Artuklu emirleri gibi şairlere sahip çıkmıştır. Kendisini öven şiirler yazan şair **Ebû Abdullah bin Câbir'e** 20.000 dirhem hediye ederek sanata olan desteğini göstermiştir.

4-Kurumsal Destek ve Kültürel Gelişim

Artuklular, yaptırdıkları **medreseler, imaretler, hastaneler ve kurdukları vakıflar** vasıtasıyla kültürel hayatın gelişimine önemli katkılar sağlamışlardır. Özellikle kütüphanecilik alanında ileri bir seviyede bulunuyorlardı. İnşa ettirdikleri kütüphaneler sayesinde ilmi hayatın gelişmesine büyük katkı sağlamışlardır. Günümüz kütüphanelerinde bile Artuklu döneminden kalma önemli eserlere rastlanması, o dönemin bilim ve kültüre verdiği önemin somut bir göstergesidir.

II- Artuklu Dönemi Bilimin Öncüleri

1-Astronomi ve Matematik Alanında Parlayanlar

- 1. Ahmed el-Mardinî (ö. 1328):** Mardin doğumlu bu büyük astronom, daha sonra Şam'a göç ederek eğitimini tamamlamış ve orada vefat etmiştir. Güneş ve Ay'ın hareketlerini, Ay'ın 28 günde katettiği menzilleri konu alan “ed-Dürer fi ma'rifeti menazili's-şemsî ve'l-kamar” adlı eseri astronomi alanında önemli bir yer tutar.
- 2. Ahmed el-Mardinî (ö. 1343):** Kahire'de doğup vefat eden Ahmed el-Mardinî, fıkıh, hadis, Arap dili ve edebiyatı, aruz, mantık ve özellikle **astronomi** alanlarında çalışmalar yapmıştır. “Şerhu't-tabsireti fi'l-hey'e” adlı bir astronomi eseri de bulunmaktadır.
- 3. Cemaluddin el-Mardinî (ö. 1406):** Asıl olarak bir Kur'an okuyucusu ve müezzin olan Cemaluddin, ünlü astronom İbnü's-Şatir'den ders alarak kendini **astronomi ve mikat ilmi** (zaman ölçümü) alanında geliştirmiştir. Kadılık ve müderrislik de yapmış olan Cemaluddin'in eserleri,

özellikle zaman çizelgeleri ve astronomi aletleri üzerinedir. En kapsamlı eseri, güneş saatlerini incelediği “ed-Dürrü’l-mensur fi’l-ameli birub’i’d-düstur”dur.

4. İsmail b. İbrahim b. Ali b. Muhammed el-Mardinî (İbn Fallus) (ö. 1232 veya sonrası): Mardin veya Basra’da doğduğu düşünülen İsmail el-Mardinî, hadis ve İslami ilimlerle başladığı eğitimine Kahire’de mantık, matematik ve tıp eklemiştir. Özellikle **matematik, cebir ve geometri** alanında yazdığı eserlerle tanınır. Uygulamalı geometriyi ele alan “et-Tüffaha fi a’mali’l-misaha” ve cebir alanında önemli bir çalışma olan “Nisabü’l-habr fi hisabi’l-cebr” en bilinen eserlerindendir.

5. Sıbt el-Mardinî (1423-1506): Kahire’de doğup büyüyen ve dedesi Cemaluddin el-Mardinî’ye nispetle bu lakabı alan Sıbt el-Mardinî, El-Ezher’de muvakkit (zaman ve takvim ayarlayıcısı) olarak görev yapmıştır. Fıkıh, matematik ve astronomi alanında 200’den fazla eser yazdığı bilinen çok yönlü bir bilim insanıdır. Astronomi ile ilgili “er-Risaletü’l-fethiyye fi’l-a’mali’l-ceybiyye” ve matematik ile ilgili “el-Lüm’atü’l-Mardiniyye fi şerhi’l-Yaseminiyye” gibi birçok önemli esere imza atmıştır.

2-Tıp ve Eczacılık Alanında Öncüler

1. Maseveyh el-Mardinî (Küçük Maseveyh): Mardin’de doğup Bağdat’ta eğitim gören Maseveyh, İbn Sina ile çağdaş olup tıp, eczacılık ve felsefe alanlarında önemli çalışmalar yapmıştır. Özellikle “Materia Medica” adlı eseri, Batı dünyasında ilaç üretimi ve eczacılık alanında yüzyıllarca temel başvuru kaynağı olmuştur. Batı’da “Mesue Guniör” veya “Mesue the Younger” adıyla tanınır.

2. Fahrüddin el-Mardinî el-Ensârî (1118-1198): Mardin doğumlu olan Fahrüddin, Medineli Ensar soyundan gelmektedir. Bağdat’ta dönemin büyük hekimi İbnü’t-Tilmiz’den ders almış ve İbn Sina’nın “el-Kanun fi’t-tıb” adlı eserinde uzmanlaşmıştır. Tıp alanındaki bilgisiyle ün salmış ve Diyarbakır ile Halep’te de görev yapmıştır. Ömrünün çoğunu ders vermekle geçirse de, İbn Sina’nın “el-Kasidetü’l-ayniyye” eserine yazdığı bir şerh gibi telif eserleri de bulunmaktadır.

3-İslam Hukuku, Hadis ve Edebiyat Alanında Değerler

- 1. Osman İbn İbrahim İbn Mustafa el-Mardinî:** Mardin asıllı bir aileden gelen Osman İbn İbrahim'in Hanefi fikhına dair önemli eserleri bulunmaktadır. “Şerhu'l-veciz el-cami'u li-mesaili'l-cami” ve vakıflarla ilgili “Risale fi cevaz istibdali'l-vakf iza teayyanet” eserleri dikkat çeker.
- 2. Alauddin el-Mardinî (ö. 1349):** İlimle dolu bir ailede Kahire'de doğan Alauddin, fıkıh, hadis, tefsir, usul, feraiz, matematik ve şiirde uzmanlaşmıştır. Eğitim ve öğretimle meşgul olmuş, fetva vermiş ve pek çok eser yazmıştır. Hanefi kadılık görevinde de bulunmuştur. Hadis alanında “el-Cevheru'n-nakî fi'r-reddi ale'l-Beyhakî” ve fıkıh alanında “el-Kifâye fi muhtasari'l-Hidaye” öne çıkan eserleridir.
- 3. Zeynüddin Serice İbn Muhammed İbn Serice el-Mardinî (1320-1386):** Edebiyatçı, şair ve bilim insanı olan Zeynüddin, Mardin'de vefat etmiştir. İmam Nevevî'nin kırk hadisini şerh ettiği “Neşri'l-fevaidi'l-murabbain en-Nebeviyye fi nesri fevaidi'l-erbaîn en-Nebeviyye” adlı hadis eseri ile şiirlerini topladığı “İktinâsu'n-nâfir ve'n-tikâsi'l-vefir” adlı divanı önemli çalışmaları arasındadır.
- 4. Abdusselam İbn Ömer el-Mardinî (1786-1843):** Mardin Müftüsü olarak da görev yapmış olan Abdusselam Efendi, fıkıh, hadis ve tarih alanlarında eserler vermiştir. Hadis ricali üzerine “Esmâ Ricâli'l-hadîs” ve Mardin tarihi hakkında “Ummu'l-İber” adlı eseriyle tanınır.
- 5. Ömer İbn Muhammed el-Mardinî (Şevkî) (ö. 1852):** Şair ve İslam hukukçusu olan Ömer İbn Muhammed, müftülük de yapmıştır. Aruz veznindeki şiirleriyle bilinir ve şiirlerini topladığı bir “Divan”ı bulunmaktadır. Ayrıca fıkıh fetvalarını içeren “el-Fetâvâ” adlı bir eseri de vardır.
- 6. Cevdet İbn Said el-Mardinî:** Suriye'de yaşamış ve eğitim alanında önemli rol oynamış bir isimdir. Suriye Eğitim Bakanlığı bünyesinde öğretmenlik ve lise müdürlüğü yapmıştır. Genel coğrafya ve Osmanlı coğrafyası üzerine “el-Coğrafya el-umumiyye” ve “el-Coğrafya el-umumiyye el-Osmaniyye” adında iki eseri vardır.
- 7. Salih b. Abdülaziz el-Mardinî:** İslam ahlakına dair “Nasihatü'l-Müluk” (Hükümdarlara Nasihatler), tıp alanında “Tıbbü'n-Nebi” ve hadis alanında “Vikayetü'l-vulat” gibi eserleri bulunmaktadır.

8. Yusuf Ziya el-Mardinî Müftizade: On iki imamın niteliklerini konu alan “Hizanetü’l-Dürer fi Nuuti’l-eimmeti’l-isna aşer” adlı bir eseri vardır.

9. Fethullah b. Ömer b. Muhammed Emin el-Mardinî: Fıkıh alanında “Fethü’l-envar fi şerhi’l-Envar” adlı bir eseri bulunmaktadır.

4-İbnü’l-Ezrak el-Fârikî: Artuklu Tarihçiliğinin Aydınlık Yüzü

Mardin’in ve tüm Bereketli Hilalin zengin tarihini günümüze taşıyan en önemli kaynaklardan biri, **İbnü’l-Ezrak el-Fârikî**’nin kaleminden çıkmıştır. Tam adıyla Ahmed b. Yûsuf b. Alî b. el-Ezrak el-Fârikî (ö. 577/1181’den sonra), özellikle “**Târîhu Meyyâfârikîn ve Âmid**” adlı eseriyle tanınan ve Artuklu döneminin eşsiz bir panoramasına ışık tutan önemli bir tarihçidir. Kendi ifadelerinden anlaşıldığı kadarıyla, 510 yılı Şevvalinde (Şubat 1117) Meyyâfârikîn’da (bugünkü Silvan) köklü bir aileden dünyaya gelmiştir.

5. Ebû Bekir el-Mardinî (12. Yüzyıl)

Ebû Bekir el-Mardinî, 12. yüzyılda yaşamış, astronomi ve matematik alanlarında önemli çalışmalar yapmış bir alimdir. Mardin’de doğmuş ve yaşamış, şehrin entelektüel ortamında yetişmiş ve çalışmalarını burada sürdürmüştür. Bu durum, onun Mardin’in kendi içinden yetiştirdiği önemli bir bilim insanı olduğunu göstermektedir.

En bilinen eseri “Kitabü’l-Amel bi’l-Usturlab” (Usturlap Kullanımı Kitabı) adlı çalışmasıdır. Bu eser, usturlabın yapımı, farklı türleri ve çeşitli astronomik hesaplamalarda (gezegen konumları, zaman ölçümü, kible tayini gibi) nasıl kullanılacağına dair detaylı bilgiler içermektedir. Döneminin önde gelen astronom ve matematikçilerinden biri olarak kabul edilen Ebû Bekir el-Mardinî’nin çalışmaları, gök cisimlerinin konumlarını belirleme, zamanı ölçme ve yön bulma gibi pratik astronomi alanlarında önemli bir rehber olmuştur. Mardin’deki Zinciriye Medresesi’nin bir rasathanesi olduğu bilgisi, Ebû Bekir el-Mardinî gibi astronomların çalışmalarını destekleyen ve gözlemsel bilimin gelişmesine olanak tanıyan bir altyapının varlığına işaret etmektedir. Bu durum, onun çalışmalarının sadece teorik değil, aynı zamanda gözleme dayalı olduğunu da düşündürmektedir.

6. Şeyh Muhammed el-Mardinî (13. Yüzyıl)

Şeyh Muhammed el-Mardinî, 13. yüzyılda yaşamış, tıp ve eczacılık alanlarında önemli katkılar sunmuş bir alimdir. Mardin’de yaşamış ve tıp alanındaki çalışmalarını burada sürdürmüştür. Şehrin sağlık ve şifa geleneğine katkıda bulunmuş önemli bir figürdür.

En bilinen eseri “Kitabü’l-Edviye el-Müfrede” (Basit İlaçlar Kitabı) adlı çalışmasıdır. Bu eser, döneminin tıbbi uygulamalarında kullanılan çeşitli bitkisel ve doğal maddelerin (müfrede ilaçlar) özelliklerini, hazırlanışlarını ve farklı hastalıkların tedavisindeki kullanım alanlarını detaylı bir şekilde incelemiştir. Şeyh Muhammed el-Mardinî, döneminin eczacılık ve ilaçbilim bilgisine önemli katkılar sağlamıştır. Hastalıkların tedavisinde doğal yöntemlerin ve ilaçların kullanımına odaklanması, o dönemin tıp anlayışını ve doğal kaynaklara dayalı şifa arayışını yansıtmaktadır.

7- El Cezeri: Robotik ve Mekanik İcatların Öncüsü

El Cezeri, 12. yüzyılda yaşamış, Mardin (Cizre) kökenli önemli bir bilim insanı ve mühendistir. Tam adı İsmail bin El-Razzaz El-Cezeri olan bu büyük deha, sadece İslam dünyasında değil, tüm dünyada bilimin gelişimine yön veren icatlarıyla tanınır. Otomasyon ve mekanik sistemler üzerine yaptığı çalışmalar, günümüz robot teknolojisinin temellerini atmıştır.

Yaşamı ve Dönemi

El Cezeri, 1136 yılında Mardin’in Cizre ilçesinde doğmuş ve 1206 yılında vefat etmiştir. Yaşadığı dönem, İslam medeniyetinin bilimsel ve kültürel açıdan en parlak zamanlarından biridir. Selçuklu Devleti’nin etkisi altında, zengin bir kültürel mirasa sahip Mardin’de yetişen El Cezeri, bilim ve sanatın iç içe olduğu bu dönemde birçok önemli çalışmaya imza atmıştır.

Başyapıtı: “Otomatik Aletler Kitabı”

El Cezeri, özellikle mekanik sistemlere olan ilgisiyle öne çıkmış ve bu alanda kendine özgü bir anlayış geliştirmiştir. 1206 yılında kaleme aldığı “Kitab al-İcaz” (Otomatik Aletler Kitabı) adlı eseri, ona bu alanda bir öncü olma unvanını kazandırmıştır. Bu eser, günümüzde bile mühendislik ve robotik

alanlarında temel referans kaynaklarından biri olarak kabul edilmektedir. Kitapta, robotların ve otomatik makinelerin nasıl çalıştığını açıklayan detaylı şemalar ve tariflerle birçok yenilikçi tasarım sunulmuştur.

Çığır Açan İcatları

El Cezeri, mekanik, otomasyon ve hidrolik sistemler üzerine derin bilgilere sahip olarak birçok farklı alanda icatlar yapmıştır. En dikkat çekici eserlerinden biri, su kaldırmaya yarayan otomatik aletlerdir. Bu makineler, suyun taşınmasını ve kullanılmasını kolaylaştırarak toplumsal hayata büyük kolaylıklar getirmiştir.

El Cezeri'nin en ünlü icatlarından biri, dünya tarihinde bilinen ilk robotlardan biri olan, telefon sistemiyle çalışan "robotik su saati"dir. Bu saatin en önemli özelliklerinden biri, zamana bağlı olarak otomatik horoz sesleri çıkaran bir mekanizmaya sahip olmasıdır. Bu mekanizma, dönemin en ileri düzey mekanik sistemi olarak kabul edilmiştir.

Ayrıca, otomatik müzik aleti de tasarlayan El Cezeri, bu aletin su çarkları ve mekanik sistemlerle müzik yapma yeteneğine sahip olmasını sağlamıştır. Bu tür aletler, dönemin eğlence anlayışını ve mekanik becerilerini yansıtmaktadır. El Cezeri, icatlarını geliştirirken doğanın işleyişinden ilham almış ve fizik yasalarını anlaşılır bir şekilde uygulamıştır.

Mekanik ve Hidrolik Sistemlere Katkıları

El Cezeri'nin tasarladığı mekanik sistemler, hidrolik prensiplerini başarıyla kullanarak su enerjisini çeşitli otomatik makineler oluşturmak için kullanmıştır. Fabrikasyon sürecinde kullanılan ilk aletlerden bazıları, onun tasarımlarına dayanmaktadır. Mekanik pompalar, su tesisatları ve otomatik su saatleri onun mühendislik dehasının ürünleridir. Bu sistemler, su arıtma tekniklerinin gelişimine de katkıda bulunmuş, insan sağlığını koruyacak su kullanımını optimize etmiştir.

El Cezeri'nin otomatik su pompası, günümüz mühendislik alanında önemli bir kilometre taşıdır. Bu sistem, çeşitli alanlarda modern su sistemlerinin geliştirilmesine ilham vermiştir. Bu tür otomasyon sistemleri, hem tarım hem de sanayi alanında suyun verimli bir şekilde kullanılmasına olanak sağlamış, tarımsal üretkenliği artırmıştır.

Modern Bilime ve Teknolojiye Yansımaları

El Cezeri'nin çalışmalarının modern bilime ve teknolojiye katkısı oldukça büyüktür. Onun otomasyon konusundaki anlayışı, günümüzde robotik mühendislik, mekanik mühendislik ve hidrolik sistemler alanında yapılan çalışmalara temel oluşturmuştur. 20. yüzyıldan itibaren robot teknolojilerinin gelişimi, El Cezeri'nin tasarımlarından faydalanarak ilerlemiştir.

Ayrıca, onun ortaya koyduğu mekanik ilkeler ve tasarım yöntemleri, günümüz endüstriyel mühendisliğinde hala geçerliliğini korumaktadır. El Cezeri'nin bin yıl öncesinde geliştirdiği sistemler, günümüzde de akıllı otomasyon sistemlerinin temelini oluşturmaktadır. Günümüz robotları, onun temel prensiplerini kullanarak inşa edilmektedir. Özellikle yapay zekâ ve robotik teknolojilerin birleşimiyle ortaya çıkan akıllı makineler, El Cezeri'nin tasarımlarının modern versiyonlarını yansıtmaktadır. Günümüzde, o zamanki otomasyon sistemleri daha karmaşık ve güçlü hale gelmiş, ancak temel prensipler hala geçerliliğini korumaktadır.

8-Artuklu Döneminden Nadide Bir Eser: Astronomi, Bilim ve Felsefenin Buluştuğu El Yazması

Mardin'in köklü kültürel mirası içinde, Artuklu dönemine ait nadir eserler büyük bir değere sahiptir. Bu eşsiz eserlerden biri de, 13. yüzyıldan kalma, astronomi, bilim, mantık ve matematik üzerine çeşitli incelemeleri içeren, **deri ciltli ve**

el yazması bir özet kitaptır. Bu cezbedici cep boyutundaki eser, yalnızca tarihi önemini artırmakla kalmayıp, aynı zamanda Artuklu hanedanının ilme ve bilime verdiği değeri de gözler önüne sermektedir.

Eserin Özellikleri ve İthaf Edildiği Hükümdar

193 yaprak ve 3 ek yapraktan oluşan bu özel el yazması, kağıt üzerine kahverengi mürekkeple **nesih hat** ile yazılmıştır. Her sayfada 18 satır bulunan eserde, önemli anahtar kelimeler ve sloganlar daha büyük, **kırmızı harflerle** belirtilmiştir. Kitap, içerisinde 1 tam sayfa ve 2 yarım sayfa olmak üzere çeşitli **astronomik diyagramlar**, diğer matematiksel çizelgelerle zenginleştirilmiştir. Kahverengi deri cildi, bölünmüş palmet örgüsü ile süslenmiş aletli merkezi bir madalyonla döneminin estetik anlayışını yansıtır.

Bu nadide eser, Miladi 1286'da telif edildiği sırada Artuklu hükümdarı **Muzaffer Ebulfeth Fahreddin Karaaslan ibn Artuk'a** ithaf edilmiştir. El yazmasının önsözünde (f.1b), Miladi 1260'ta tahta çıkan ve Artuklu hanedanlığının Mardin'deki en uzun soluklu soyunun hükümdarı olan **Ebu'l-Harith ibn İbrahim ibn Ebi Bekir ibn Karaaslan ibn Davud ibn Salman ibn Artuk'un** adı zikredilmektedir (bkz. C. E. Bosworth, *The New Islamic Dynasties*, Edinburgh, 1996, s.194-6). Karaaslan, döneminin büyük İlhanlı derebeyi Hülagü'ye boyun eğmiş ve ona sadık kalmıştır.

II-Osmanlıdan –Türkiye Cumhuriyeti'ne Mardin'nin Kültür ve Medeniyetine Güç Katanlar

1. Mardinli İbrahim Efendi (İbrahim Hakkı Erzurumi) (1703-1780)

İbrahim Hakkı Erzurumi, bilinen adıyla Mardinli İbrahim Efendi, 18. yüzyılda yaşamış, astronomi, fizik, anatomi, matematik, coğrafya, felsefe ve tasavvuf gibi birçok farklı alanda uzmanlaşmış çok yönlü (polimat) bir alimdir. Erzurum'da doğmuş olmasına rağmen, Mardin'de uzun yıllar yaşamış ve en önemli eseri olan “Marifetname”yi burada kaleme almıştır. Bu nedenle “Mardinli” lakabıyla anılır ve Mardin'in entelektüel mirasının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir.

En bilinen eseri “Marifetname”dir. Bu ansiklopedik eser, astronomi, fizik, insan anatomisi, tıp, matematik, coğrafya, felsefe ve tasavvuf gibi birçok farklı bilim dalını kapsayan devasa bir bilgi hazinesidir. Eserinde Güneş

Sistemi'nin yapısı, Dünya'nın küresel şekli ve yerçekimi gibi o dönem için ileri düzeydeki bilimsel bilgilere değinmiş, insan vücudunun işleyişini detaylı bir şekilde açıklamıştır. İbrahim Hakkı Erzurumi'nin modern bilimsel bilgileri tasavvufi ve felsefi bir bakış açısıyla harmanlaması, onu benzersiz bir figür yapmaktadır. Bu durum, onun çok yönlü düşünce yapısını ve bilimi manevi arayışlarla birleştirme çabasını gösterir. Onun çalışmaları, bilimsel sorgulamanın manevi veya felsefi düşünceden ayrılmadığı, aksine İslam bilgelik geleneğinde yaygın olduğu üzere bütüncül bir dünya görüşü içinde bütünleştiği Mardin'in entelektüel ortamının bir özelliğini yansıtmaktadır. Bu durum, bilginin farklı alanlarının birleştirilerek benzersiz entelektüel çerçeveler oluşturulduğunu göstermekte, bilim ve maneviyatın daha sonra Batı'da gözlemlenen ayrımına tezat oluşturmaktadır. Bu yaklaşım, Mardin'in entelektüel tarihine sofistike bir katman eklemekte ve bilginin farklı tarihsel bağlamlardaki doğası üzerine değerli bir tartışma noktası sunmaktadır.

2-Es-seyyid Şeyh Abdurrahman Hamidi: Mardin'in Parlayan Astronomi Dehası

Mardin Artuklu Üniversitesi Rektörlük binasındaki Onur Köşesi'nde adı yaşatılan Es-seyyid Şeyh Abdurrahman Hamidi, Mardin'in yetiştirdiği büyük bilginlerden biridir. Şah-ı Mardin Es-seyyid Şeyh Hamid'in küçük oğlu olan Abdurrahman Hamidi, 1846 yılında Mardin'de doğmuş ve 1909 yılında vefat etmiştir.

Olağanüstü Bir Bilim İnsanı ve Tanınışı

Es-seyyid Şeyh Abdurrahman Hamidi, özellikle **astronomi ve cebir** alanındaki derin bilgisi ve çalışmalarıyla tanınmıştır. Bilimdeki yetkinliği o kadar ileriye ki, 1886 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun farklı bölgelerinden "Sultan"ın emriyle İstanbul Yıldız Sarayı'nda toplanan bilginler kongresine davet edilmiştir. Bu kongrede takdir görmüş, Padişah ile iki kez görüşme fırsatı bulmuştur.

Kasımiye Medresesi Baş Müderrisi

İstanbul'daki görüşmelerinin ardından Mardin'e dönen Es-seyyid Şeyh Abdurrahman, tarihi **Kasımiye Medresesi'nde Baş Müderris** olarak görevlendirilmiştir. Tasavvuf, fıkıh, kelam ve şeriat gibi dini ilimlerde zirveye ulaşmasının yanı sıra, cebir ve özellikle astronomi alanında kendisini olağanüstü

bir şekilde geliştirmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'na dünyanın dört bir yanından gelen en karmaşık astronomik problemleri hızla çözerek resmi makamlara sunmasıyla ün yapmıştır.

Çağının Ötesinde Bir Vizyon: 400 Yıllık Takvim

Mardin'de doğup büyümesine ve kısıtlı imkânlarla sahip olmasına rağmen, yıldızların hareketlerini santim santim bilmesi ve gösterebilmesi, onun ne denli büyük bir deha olduğunu kanıtlamaktadır. Bizzat hazırladığı **dört yüz yıllık takvim**, günümüz bilim insanları için bile büyük bir kaynak ve yol gösterici niteliğindedir. Güneş, ay ve yıldızların hareketlerini gün, ay ve yıl olarak 2004 yılına kadar kapsayacak şekilde hazırladığı bu takvim, günümüz bilim insanları tarafından da son derece isabetli ve doğru olarak kabul edilmektedir.

Es-seyyid Şeyh Abdurrahman Hamidi, Mardin'in kültürel ve bilimsel mirasına yaptığı katkılarla adını altın harflerle yazdırmış, Bereketli Hilal'in parlayan yıldızlarından biri olmuştur. Onun anısının yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması, Türkiye'ye ve dünyaya ışık saçmaya devam etmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

3- Mardin'in İlk Ordinaryüs profesörü: Ebülulâ Mardin

Ebülula Mardin 1914–19 yılları arasında Niğde, 1920'de de Mardin milletvekili olarak Osmanlı Mebusan Meclisi'nde bulundu.

Mardin, kadim tarihi boyunca pek çok ilim ve fikir insanına ev sahipliği yapmıştır. Bu mümtaz şahsiyetlerden biri de, 20. yüzyılın başlarında Mardin’den çıkarak Osmanlı’nın son dönemi ve Cumhuriyet’in ilk yıllarına damga vuran **Ebu l-ula Mardin**’dir (1888-1957). Asıl adı Mehmet Ebü’l-Ula olan bu değerli şahsiyet, sadece bir hukukçu değil, aynı zamanda bir eğitimci, yazar ve mütefekkir olarak Mardin’in entelektüel mirasının önemli bir temsilcisidir.

Ebu l-ula Mardin’in hayatı, Osmanlı İmparatorluğu’nun çalkantılı son dönemleri ile Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş ve yapılanma sürecine tanıklık etmiştir. Bu zorlu dönemlerde gösterdiği azim ve birikimle, hukuk ve eğitim alanlarında önemli roller üstlenmiştir. Özellikle **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’ndeki hocalığı**, onun en bilinen yönlerinden biridir. Burada yetiştirdiği sayısız hukukçu, Türkiye’nin adalet sisteminin şekillenmesinde kilit roller oynamıştır. Dersleri, sadece kanun maddelerinin kuru bir tekrarı olmaktan öte, hukukun felsefesi, tarihi ve toplumsal işlevleri üzerine derinlemesine analizler sunan birer entelektüel şölendi. Öğrencilerine eleştirel düşünme yeteneği kazandırmayı ve hukuku geniş bir perspektiften değerlendirmeyi öğretmiştir.

Hukuk alanındaki uzmanlığı kadar, eğitimciliği ve yazarlığıyla da tanınan Ebu l-ula Mardin, kaleme aldığı eserlerle ilim dünyasına önemli katkılar sağlamıştır. Özellikle **“İslam Hukuku Tarihi”** ve **“Hukuk Felsefesi”** gibi eserleri, günümüzde dahi referans niteliği taşımaktadır. Bu eserlerinde, İslam hukukunun kökenlerini, gelişimini ve modern hukuk sistemleriyle ilişkisini derinlemesine incelemiş, hukuk felsefesinin temel meselelerine özgün yorumlar getirmiştir. Onun çalışmaları, sadece akademik çevrelerde değil, geniş okuyucu kitleleri tarafından da ilgiyle takip edilmiştir.

Ebu l-ula Mardin, yaşadığı dönemin toplumsal ve siyasal sorunlarına duyarlı bir aydın olarak da öne çıkmıştır. Yazıları ve konuşmalarıyla, hukukun üstünlüğü, adalet, demokrasi ve insan hakları gibi evrensel değerlerin savunucusu olmuştur. Mardin’den aldığı kültürel birikimi, modern ilimle harmanlayarak, Doğu ve Batı düşüncesi arasında bir köprü kurmaya çalışmıştır.

Mardin şehrinin yetiştirdiği bu müstesna şahsiyet, sadece doğduğu topraklara değil, tüm ülkeye ve hatta uluslararası hukuk camiasına ışık tutmuştur. Ebu l-ula Mardin’in mirası, onun yetiştirdiği öğrencilerde, kaleme aldığı eserlerde ve savunduğu değerlerde yaşamaya devam etmektedir. Mardin’in kültürel zenginliğinin bir göstergesi olarak, Ebu l-ula Mardin’in ismi, Bereketli Hilal’in parlayan yıldızlarından biri olarak her zaman anılacaktır.

4-Şerif Mardin: Sosyolojiye Damga Vuran Mardinli Bir Düşünür

Mardin, yetiştirdiği değerli şahsiyetlerle Türkiye'nin ilim ve fikir hayatına önemli katkılar sunan bir şehir. Bu isimlerden biri de, Türk sosyolojisine damga vurmuş, Mardin kökenli önemli bir sosyal bilimci olan **Şerif Mardin**'dir (1927-2023). Şerif Mardin, özellikle din sosyolojisi üzerine yaptığı kapsamlı çalışmalarla tanınır. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş gibi buhranlı dönemlerde dinin toplumsal hayattaki yerini ve ideolojik kırılmalarındaki rolünü bizlere kült eserleriyle anlatmıştır.

Mardin'in en bilinen eserlerinden biri olan **“Din ve İdeoloji”** kitabı, onun düşünce dünyasını anlamak için bir anahtar niteliğindedir. Bu eserde Şerif Mardin, özellikle **tarikatlar ve cemaatlerin** hangi fonksiyonlarla varlıklarını sürdürdükleri üzerinde durur. Cemaatler hususunda ortaya koyduğu tespitler, günümüz Türkiye'sinin sosyal ve siyasal dinamiklerini anlamak açısından hâlâ büyük bir öneme sahiptir.

Doğu ve Batı Toplumlarda İkincil Kurumlar ve Cemaatlerin Rolü

Şerif Mardin, “Din ve İdeoloji” adlı eserinde, Batı'da ortaya çıkan ancak Doğu dünyasında yeterince gelişmemiş olan “ikincil kurumlar” kavramına dikkat çeker. Batı toplumlarında devlet ile birey arasında feodal özerk yapılar, Roma kültüründen gelen şehir yönetimleri gibi aracı kurumlar varken, Doğu İslam dünyasında devlet ile birey arasında büyük bir boşluk olduğunu belirtir. Bunun temelinde, İslam toplumlarındaki merkezi ve otoriter devlet yapısının yattığını,

devlet otoritesinin ilahi bir vasf taşıdığına inanılmasıyla devlet kavramının kutsal bir yapıya büründüğünü ifade eder. Böyle bir anlayışta birey, kendini devlete karşı “tebaa” ya da “reaya” olarak konumlandırmak zorunda kalır ve vatandaş olma bilinci geri planda kalır.

Osmanlı Devleti de tarihsel süreçte Batı’daki gibi aracı kurumsal yapılardan mahrum bir devlet olarak değerlendirilebilir. Batı’daki şehirlerin (city, polis) sahip olduğu feodal kanunlara sahip ikincil aracı yapılar, Osmanlı’da müstakil kanunlarla kendi özerkliğine sahip siyasi güçler olarak karşımıza çıkmaz. Tüzel kişilik ve kurumsal yapılar yeterince gelişmez; adi ortaklıklar tüzel paylaşımlara dönüşmeden kalır. Sermaye, burjuva hareketleri ya da çevreden merkeze bürokratik bir halk hareketi görülmez. Dolayısıyla, tebaadan vatandaş şuuruna yükselemeyen birey, ne bir aydınlanma talebi meydana getirebilir ne de devletten bağımsız bir sivil toplum ya da örgütlenme modeli geliştirebilir.

Batı’daki aydınlanma süreci; dünyevileşme, rasyonelleşme, natüralizasyon ve laiklik gibi kavramlarla gelişirken, bu süreçler genellikle bireyin devlete ya da kiliseye karşı hak arayışı temelinde şekillenmiştir. Şerif Mardin’e göre bizde ise “hak aranmaz, hak zaten meşru olarak devletindir” şuuru belirgindir. Bu durum, bireyin devlet ile fert arasında ikincil yapılar bulamayınca bir sığınak arayışına girmesine neden olur. İşte bu sığınak, Mardin’e göre tarikatlar ve cemaatler olmuştur. Din, burada cemaatlere sığınan insan için bir “koruyucu zırh” işlevi görür ve tüzel kurumların işlevini cemaatler aracılığıyla doldurmaya çalışır. Din, cemaat kimliğiyle birleşince sosyal kimlik vazifesiyle birlikte cemiyetten ayrı bir sosyal statü de oluşturur.

Şerif Mardin ve Cumhuriyet İdeolojisi: Ziya Gökalp ile Bir Karşılaştırma

Tanzimat’la başlayıp İttihatçı subay kadrolarla devam eden uluslaşma süreci ve Cumhuriyet ideolojisi, tüm bu kimlikleri “Türk vatandaşlığı” anayasal kimliğiyle bütünleştirmeye çalışmış ve sivil toplumun ikincil yapılarına anayasal bir sınır çizmiştir.

Şerif Mardin, muhafazakâr modernist bir anlayışla yorumladığı Cumhuriyet ideolojisinin yarattığı katı laik anlayışın sorunlarının çözümünde, ikincil yapılar olarak cemaatlerin önemli bir sivil toplum görevi üstlenebileceğini

belirtmiştir. Özellikle Cumhuriyet Türkiye'sinde demokrasi geleneğinin oturması için Nur cemaatlerinin “Halk İslam'ı” içerisinde elit bir yere sahip olduğunu ve ikincil aracı yapı olarak cemaatleri demokrasiye sunacağı katkı dolayısıyla fazlasıyla önemsedğini, sivil toplumun olmazsa olmazı olarak gördüğünü ifade etmiştir.

Ancak, Kutluk Kağan Dalkılıç'ın da belirttiği gibi, günümüzde yaşanan süreç, sivil toplumun, demokrasinin ve devletin ikincil yapılar olarak cemaatlere tamamen güvenemeyeceğini ortaya koymuştur.

Devlet-birey uzlaşmasında aracı yapılar olarak örnek gösterilen cemaatler, ne yazık ki bu uzlaşmayı derinden yaralayacak, hatta devlete düşman bir işgalci kuvvete dönüşme potansiyeli taşımıştır. Bu durum, cemiyetleri bölen, devlete düşman cemaat yapılarının devletle birey arasında tampon olamayacağını açıkça göstermektedir.

Sivil toplum ve demokrasi şuurunun en belirgin vasfı uygarlaşma sürecidir. Uygarlaşmanın en önemli şartı ise devlet ve anayasal vatandaşlık şuurudur. Bunun üzerinde bir örgütlenme modeli, ister tarikat ister cemaat olsun, demokrasiyi yaralar ve devleti imha eder. Tarihi tecrübe de bunu doğrulamaktadır.

Ziya Gökalp'in şu sözleri, Şerif Mardin'in tartışmaya açtığı cemaatler meselesine farklı bir perspektif sunar ve meseleyi özetler: “Şimdiye kadar Türkiye'de şehirlerin birer komün haline girememesi sebepsiz değildir.

Her şehirde, Fransızların (komünite) adını verdikleri mezhebi cemaatler vardı. Her cemaat, hususi vazifeleriyle dini bir komün hayatı yaşıyordu. Zaten, cemaat demek dini bir komün demektir. İşte bu dini komünlerin birbirinden müstakil bütçelere, mekteplere, hastanelere, imaretlere malik olması, hepsinin birden müşterek bir şehir hayatı yaşamasına mani oluyordu. Filvaki, her şehirde kanunun vücuda getirdiği bir belediye teşkilatı mevcuttu. Fakat cemaatlerin hususi hayatları, şehrin hakiki bir belde (site) olmasına mani oluyordu.” (Ziya Gökalp, Küçük Mecmua)

Gökalp'in bu tespiti, cemaatlerin cemiyeti ve şehirli hayatı bölen komünler olarak devlete, servete ve maarifete birlikte talip olacak alternatif aracı kurumlar olamayacağını ve olmaması gerektiğini vurgular. Mardin'in zengin kültürel

mirasından beslenen bu önemli düşünür, Şerif Mardin, Türk sosyolojisine kazandırdığı derin analizlerle, Mardin'in entelektüel mirasının parlayan yıldızlarından biri olarak anılmaya devam edecektir.

5-Betül Mardin: İletişimin ve Halkla İlişkilerin Öncü Mimarı

Mardin, sadece kadim tarihi ve mimari güzellikleriyle değil, aynı zamanda yetiştirdiği entelektüel ve öncü şahsiyetlerle de adından söz ettiren bir şehirdir. Bu müstesna isimlerden biri de, Türkiye’de modern halkla ilişkiler ve iletişim sektörünün temellerini atan, Mardin kökenli değerli iletişimci **Betül Mardin**’dir (1927-). Onun hikâyesi, gelenek ile modernliğin, köklü bir geçmiş ile geleceğin vizyonerliğini birleştiren Mardin’in ruhunu yansıtır.

Betül Mardin, sadece bir meslek erbabı değil, aynı zamanda bir iletişim stratejisti, eğitimci ve vizyoner bir lider olarak Türkiye’nin toplumsal ve kurumsal iletişim anlayışına yön vermiştir. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun olduktan sonra, kariyerine gazetecilikle başlamış ve bu alanda edindiği deneyimler, onu halkla ilişkiler dünyasına taşımıştır.

Türkiye’de Halkla İlişkiler Sektörünün Kurucusu: Betül Mardin’in en önemli katkısı, 1960’lı yıllarda Türkiye’de henüz emekleme aşamasında olan halkla ilişkiler (PR) kavramını kurumsal bir çerçeveye oturtması ve bu alanda öncülük etmesidir. 1964 yılında kurduğu **Image Public Relations** şirketi, Türkiye’nin ilk halkla ilişkiler ajanslarından biri olmuştur. Bu adım, şirketlerin, kurumların ve hatta devletin kamuoyu ile ilişkilerini daha profesyonel, şeffaf ve

etkili bir şekilde yürütmelerine olanak sağlamıştır. O güne kadar “reklamcılık” ve “tanıtım” gibi sınırlı kavramlarla anılan iletişim faaliyetleri, Betül Mardin sayesinde stratejik bir disiplin olarak kabul görmüştür.

Kriz İletişiminden Marka Danışmanlığına Geniş Bir Spektrum: Betül Mardin, kariyeri boyunca sayısız ulusal ve uluslararası kuruluşa danışmanlık yapmış, onların itibar yönetimi, kriz iletişimi, marka bilinirliği ve kurumsal sosyal sorumluluk projelerinde kilit rol oynamıştır. Özellikle kriz anlarında sergilediği soğukkanlılık, analitik düşünme yeteneği ve doğru mesajları hedef kitleye ulaştırma becerisiyle takdir toplamıştır. Onun yaklaşımı, sadece ürün ve hizmetlerin tanıtımıyla sınırlı kalmayıp, kurumların toplumsal sorumluluklarını yerine getirmeleri ve sürdürülebilir ilişkiler kurmaları üzerine odaklanmıştır.

Eğitimci ve Mentor Kimliği: Betül Mardin, sadece bir uygulayıcı olmakla kalmamış, aynı zamanda iletişim alanında birçok genç profesyonelin yetişmesine de öncülük etmiştir. Üniversitelerde dersler vermiş, konferanslara katılmış ve sektöre yeni yetenekler kazandırmak için büyük çaba sarf etmiştir. Onun engin deneyimi, bilgeliği ve uzak görüşlülüğü, birçok öğrenci ve genç profesyonel için ilham kaynağı olmuştur. Türkiye Halkla İlişkiler Derneği (TÜHİD) gibi mesleki kuruluşların oluşumuna ve gelişimine verdiği destek, sektörün kurumsallaşmasında kritik bir rol oynamıştır.

Kültürel Köprü ve Toplumsal Duyarlılık: Mardin’in köklü kültürel yapısından aldığı ilhamla, Betül Mardin, iletişim faaliyetlerinde toplumsal duyarlılığı ve kültürel değerleri her zaman göz önünde bulundurmıştır. Çok kültürlü bir yapıya sahip olan Mardin’in hoşgörü ve farklılıkları bir arada yaşatma geleneği, onun iletişim anlayışına da yansımıştır. Türkiye’nin kültürel çeşitliliğini anlama ve bu çeşitliliği iletişim stratejilerine entegre etme becerisi, onu diğer iletişimcilerden ayıran önemli özelliklerden biri olmuştur.

Betül Mardin, sadece mesleki başarılarıyla değil, aynı zamanda güçlü kişiliği, zarafeti ve bitmeyen enerjisiyle de tanınır. O, Türkiye’de iletişimin gelişimine yön vermiş, sektörün itibarını yükseltmiş ve sayısız profesyonelin yetişmesine katkıda bulunmuş bir duayendir. Mardin’in bereketli topraklarından fışkıran bu parlayan yıldız, iletişim dünyasına bıraktığı mirasla, Mardin’in kültürel ve entelektüel zenginliğinin yaşayan bir kanıtı olmaya devam etmektedir.

6-Prof. Dr. Aziz Sancar: Bilimin Işığında Mardin’den Yükselen Bir Türk Milliyetçisi

Prof. Dr. Aziz Sancar’ın Nobel Ödülü’nü Anıtkabir’e takdim törenine katıldı.

Mardin, sadece medeniyetlerin beşiği olmakla kalmayıp, aynı zamanda bilim dünyasına yön veren, küresel çapta tanınmış şahsiyetleri de bağrından çıkarmış bir şehirdir. Bu seçkin isimlerden biri de, Nobel Kimya Ödülü sahibi **Prof. Dr. Aziz Sancar**’dır. Mardin’in Savur ilçesinde doğan Sancar’ın hayatı, bilime adanmışlığın, azmin ve en önemlisi vatan sevgisinin eşsiz bir örneğidir.

Bilimsel Deha ve Nobel ile Gelen Küresel Tanınırlık

Prof. Dr. Aziz Sancar’ın bilimsel yolculuğu, DNA onarımı mekanizmaları üzerine yaptığı çığır açan çalışmalarla taçlanmıştır. Hücrelerin hasar gören DNA’larını nasıl onardığını ve genetik bilgiyi nasıl koruduğunu haritalandıran bu buluşlar, kanser tedavisinden yaşlanma süreçlerine kadar tıp ve biyolojinin birçok alanında yeni ufuklar açmıştır. 2015 yılında layık görüldüğü **Nobel Kimya Ödülü**, sadece kendisinin değil, Türk bilim dünyasının da en büyük gurur kaynaklarından biri olmuştur. Bu ödül, bir kez daha göstermiştir ki, doğru koşullar ve azimle, Mardin’in küçük bir ilçesinden dahi dünya bilimine yön verecek bir deha çıkabilmektedir.

Nobel Ödülünü Ata’ya Adama: Bir Vatan Sevgisi Timsali

Prof. Dr. Aziz Sancar’ın Nobel Ödülü ile ilgili en çok akılda kalan ve takdir toplayan anlarından biri, ödülünü Anıtkabir’i ziyaret ederek **Mustafa Kemal Atatürk’e armağan etmesidir**. Bu jest, onun bilime olan bağlılığının yanı sıra, Türk milletine ve Cumhuriyet’in kurucu değerlerine olan derin saygısının ve vefa duygusunun en somut göstergesidir. Sancar, bu anlamlı adımıyla, Türk gençliğine bilimin ışığında ilerleme ve vatan sevgisini bir arada taşıma çağrısı yapmıştır. Onun için bilim, sadece bir meslek değil, aynı zamanda ülkesine ve milletine hizmet etmenin bir aracıdır.

Türk Dünyası ile Gönül Bağları ve Türk Milliyetçisi Kimliği

Aziz Sancar’ın kimliğinin önemli bir parçası da, güçlü **Türk milliyetçisi** duruşu ve **Türk dünyasıyla olan sarsılmaz gönül bağıdır**. Aldığı ödüllerle uluslararası arenada Türkiye’yi temsil etmekten onur duyan Sancar, her fırsatta Türk kültürüne ve tarihine olan bağlılığını dile getirmiştir. Türk bilim insanlarının ve gençlerinin desteklenmesi gerektiğine inanmış, Türkistan’dan Balkanlara kadar geniş bir coğrafyada yaşayan soydaşlarıyla güçlü bir bağ kurmuştur.

O, sadece bir bilim insanı değil, aynı zamanda Türk kimliğinin ve değerlerinin yılmaz bir savunucusu olmuştur. Sohbetlerinde ve konuşmalarında, Türk milletinin bilim ve medeniyete olan katkılarından gururla bahsetmiş, genç nesilleri de bu mirası ileri taşımaya teşvik etmiştir. Aziz Sancar’ın bilime olan tutkusu, Atatürk’e olan vefası ve Türk milliyetçisi kimliği, onu sadece bir bilim insanı olmaktan çıkarıp, tüm Türk dünyası için bir ilham kaynağı ve rol model haline getirmiştir.

Mardin’den yükselen bu “parlayan yıldız”, bilimin evrenselliğini Türk milli kimliğinin onuruyla birleştirerek, “Bereketli Hilal’in Parlayan Yıldızı Mardin: Kültür ve Medeniyeti” kitabına adını altın harflerle yazdırmıştır. Aziz Sancar, Mardin’in zengin kültürel dokusundan beslenerek, küresel bir başarıya imza atan ve bu başarıyı milletine adayan nadide şahsiyetlerden biridir.

7-Prof. Dr. Abdurrahman Önen

Dicle Üniversitesi (DÜ) Tıp Fakültesi Çocuk Cerrahisi Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Abdurrahman Önen, Mardin'in bir mezrasında başlayan yaşam öyküsünde akademik çalışmalarıyla Stanford Üniversitesi araştırmacıları tarafından hazırlanan 2023 yılı "Dünyanın En Etkili Bilim İnsanları Listesi"nde yer alma başarısını gösterdi.

Stanford Üniversitesi araştırmacılarının SCOPUS indeks veri tabanına göre toplam atıf sayısı, patent sayısı, h-indeks, hm-indeks, makale sayısı ve nitelikli yayın sayısı gibi uluslararası kriterler kullanarak hazırladığı "Dünyanın En Etkili Bilim İnsanları Listesi" için 22 bilimsel alan ve 174 alt alanda çalışma gerçekleştirdi.

Türkiye genelinde 1518 araştırmacı "son yıllık" listeye, 1172 araştırmacı ise "kariyer boyu" listesine girmeyi başardı.

Dünyanın En Etkili Bilim İnsanları Listesinde Mardinli Profesör de Yer aldı

Nusaybinli Prof. Dr. İlhan Öztürk, dünyanın en etkili bilim insanları listesinde yer aldı.

8-Prof. Dr. İlhan Öztürk.

1970 doğumlu olan Öztürk Nusaybinlidir.

1995 yılında Doğu Akdeniz Üniversitesinde İşletme bitiren, 2009 yılından Çukurova Üniversitesinde İktisat üzerine doktorasını tamamlayan Öztürk, 2012 yılında Doçent ve 2017 yılında Profesör unvanını aldı. Öztürk, dünyanın en etkili bilim insanları listesinde yer aldı. Türkiye’den 196 bilim insanı listeye girdi.

9-Prof. Dr. Ahmet Ağırakça: Mardin’den Akademik Zirveye

Prof. Dr. Ahmet Ağırakça

Mardin doğumlu Prof. Dr. Ahmet Ağırakça (1950), akademik çalışmaları ve eğitim alanındaki liderliğiyle tanınan önemli bir isimdir.

Eğitim ve Akademik Hayatı

Eğitimine Mardin’de başlayan Ağırakça, lise eğitimini tamamladıktan sonra İstanbul’a giderek iki farklı alanda üniversite eğitimi almıştır: 1973’te İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü’nden (şimdiki Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi) ve 1975’te İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü’nden mezun olmuştur.

Mardin Artuklu Üniversitesi’ndeki Rektörlük Dönemi

2014 yılında memleketi Mardin’e dönerek **Mardin Artuklu Üniversitesi Rektör Vekili** olarak atandı. Bu görev süresince üniversitenin gelişimine önemli katkılar sağladı.

Bilimsel Çalışmaları ve Eserleri

Prof. Dr. Ağırakça, **Ortaçağ Tarihi** ve **İslam Tarihi** alanlarında uzmanlaşmış bir bilim insanıdır. 55’ten fazla eseri bulunan Ağırakça’nın en bilinen eserleri arasında “**İslam Tıp Tarihi**,” “**Hız. Ömer ve Hilafet Dönemi**” ve “**Salahaddin Eyyubi ve Kudüs’ü**” gibi tarih ve İslam ilimleri alanındaki değerli çalışmalar yer almaktadır. Bu eserler, onun geniş bilgi birikimini ve çok yönlü akademik ilgi alanlarını gözler önüne sermektedir.

10-Prof. Dr. Cüneyt Yüksel: Hukuk Bilimine Adanmış Bir Ömür ve Mardin’e Bilimsel Katkıları

TBMM. Adalet Komisyonu Başkanı **Prof. Dr. Cüneyt Yüksel**’in özgeçmişi ve hukuk bilimine olan katkıları büyük önem taşımaktadır.

Özgeçmişi ve Hukuk Alanındaki Kapsamlı Kariyeri

Prof. Dr. Cüneyt Yüksel, Türk hukuk sistemine ve akademik camiaya önemli hizmetler sunmuş, geniş bir özgeçmişe sahip bir hukukçudur. Hukuk eğitimi tamamladıktan sonra akademik kariyerine adım atmış ve kısa sürede **hukukun çeşitli dallarında uzmanlaşmıştır**.

Akademik unvanlarını başarıyla elde eden Prof. Dr. Yüksel, yalnızca teorik bilgiyle yetinmemiş, aynı zamanda **pratikte de hukuk sisteminin işleyişine yön veren önemli görevler üstlenmiştir**. Yüksek yargı organlarında ve adalet komisyonlarında aldığı görevler, hukukun uygulanmasındaki tecrübesini pekiştirmiştir.

Hukuk Bilimine Katkıları ve Akademik Yayınları

Prof. Dr. Cüneyt Yüksel'in hukuk bilimine katkıları, kaleme aldığı **bilimsel yayınlar, makaleler ve kitaplarla** somutlaşmıştır. Özellikle idare hukuku alanında yazdığı eserler, üniversitelerin hukuk fakültelerinde kaynak niteliği taşımakta ve birçok araştırmacıya rehberlik etmektedir.

11-Prof. Dr. Vedat Işıkhani: Bilim ve Sosyal Politika Alanında Öncü Bir Kimlik

Prof. Dr. Vedat Işıkhani, Mardin'in yetiştirdiği önemli bilim insanlarından ve sosyal politika uzmanlarından biridir. Akademik kariyeri, bilimsel eserleri ve sosyal politikalar alanındaki çalışmalarıyla Türkiye'ye önemli katkılar sunmuştur.

Prof. Dr. Vedat Işıkhhan, 1966 yılında Mardin’de doğmuş, akademik kariyeri ve sosyal politika alanındaki liderlik rolleriyle öne çıkan bir bilim insanıdır.

Hayatı ve Akademik Yolculuğu

Prof. Dr. Işıkhhan, ilk ve orta öğrenimini İzmir’de tamamladıktan sonra **Hacettepe Üniversitesi’**nde sosyal hizmet alanında lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimlerini başarıyla tamamlamıştır. Akademik kariyerinde hızla yükselerek doçent ve profesör unvanlarını almıştır.

Akademik yaşamı boyunca Hacettepe Üniversitesi’nde çeşitli idari görevler üstlenmiştir. Bu görevler arasında Aile Hizmetleri Uygulama Merkezi Müdür Yardımcılığı, Sosyal Hizmet Bölüm Başkanlığı ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekan Yardımcılığı bulunmaktadır.

Bilimsel Katkıları ve Uzmanlık Alanları

Prof. Dr. Işıkhhan’ın uzmanlık alanları oldukça geniştir. Başlıca çalışma konuları şunlardır:

- 1. Çalışma Hayatı ve İş Sağlığı Güvenliği:** İşçi hakları ve iş güvenliği konularında yaptığı araştırmalarla önemli bilimsel veriler sunmuştur.
- 2. Sosyal Politika ve Sosyal Sorunlar:** Sosyal hizmet, sosyal güvenlik ve dezavantajlı grupların topluma bütünleşmesi üzerine derinlemesine analizler yapmıştır. Özellikle çocuk işçiliği ile mücadeledeki çalışmalarını dikkat çekicidir.
- 3. Emeklilik ve Yaşlılık Politikaları:** Aktif yaşlanma ve yaşlı bakım sigortası gibi konularda politikaların geliştirilmesine zemin hazırlayan çalışmalar yapmıştır.
- 4. Endüstri İlişkileri ve Sendikacılık:** Sendikaların işçi haklarındaki rolü üzerine araştırmalar yürütmüştür.

2016 yılında Uluslararası Stres Yönetimi Uzmanları Konseyi tarafından aldığı ödül, bilimsel çalışmalarının uluslararası alanda da tanındığını göstermektedir.

Uygulama Alanındaki Roller

Akademik birikimini pratik uygulamalara da yansıtan Işıksan, önemli görevlerde bulunmuştur:

- 1. Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP) Genel Koordinatörlüğü:** 2012 yılında bu projenin ilk saha çalışmasında görev alarak bilimsel bilgisini sahaya buluşturmuştur.
- 2. AK Parti Genel Merkez Sosyal Politikalar Başkanlığı Akademik Danışmanlığı:** 2015-2018 yılları arasında bu görevi üstlenerek siyasi karar alma süreçlerine bilimsel katkılar sunmuştur. Bu dönemde “2023 Hedefler: Yaşlı Dostu Politikalar” gibi önemli kitapların hazırlanmasında rol almıştır.
- 3. Cumhurbaşkanlığı Sosyal Politikalar Kurulu Üyeliği ve Başkanvekilliği:** 2018’den itibaren bu görevlerde bulunmuş ve “Yüzyılın Sosyal Politikaları” gibi önemli eserler kaleme almıştır.

12- Salahaddin DİKMEN: Eğitimci, Bürokrat ve Tarih Yazarı

Salahaddin Dikmen, Mardin’den yetişmiş, eğitim ve bürokrasi alanında Türkiye ve Azerbaycan’da önemli görevler üstlenmiş çok yönlü bir şahsiyettir. Özellikle Milli Eğitim Bakanlığı’ndaki uzun soluklu kariyeri, Azerbaycan’daki eğitim müşavirliği görevi ve ders kitapları yazarlığıyla tanınmaktadır.

1. Eğitimi ve Mesleki Kariyerinin Başlangıcı:

1. İlk Eğitim: 1969-1970 döneminde Diyarbakır Erkek İlköğretmen Okulu mezunudur. Bu, kendisinin eğitimcilik yolculuğunun başlangıcıdır.

2. Öğretmenlik ve Yöneticilik:

- Mardin Derik ve Gazi Yatılı İlköğretim Bölge Okulu (YİBO) gibi okullarda öğretmenlik ve yöneticilik yapmıştır. Bu, onun Mardin ile olan güçlü bağlarını ve memleketine hizmet anlayışını göstermektedir.
- Çankırı'nın Çerkeş ve Orta ilçelerinde de öğretmenlik ve yöneticilik görevlerinde bulunmuştur.
- Cebeci Ortaokulu, Abdi İpekçi Ortaokulu ve Atatürk Anadolu Lisesi'nde öğretmenlik yapmıştır.

3. Yükseköğrenim ve Akademik Gelişim:

- 1978 yılında İzmir Buca Eğitim Enstitüsü Sosyal Bilgiler Bölümü'nden mezun olmuştur.
- 1987 yılında Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Tarih Anabilim Dalı'nda eğitimini sürdürmüştür.
- 1990 yılında Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü (TODA-İE) Kamu Yönetimi alanında yüksek lisans yapmıştır.
- 2004-2008 yılları arasında Bakü Devlet Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Bilimi alanında doktora yaparak akademik kariyerini taçlandırmıştır.

2. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Kariyeri:

Salahaddin Dikmen, MEB bünyesinde önemli kademelerde görev almıştır:

1. Şube Müdür Yardımcılığı ve Şube Müdürlüğü: MEB Merkez örgütünde 1 yıl şube müdür yardımcılığı ve 1 yıl şube müdürlüğü yapmıştır.

2. Daire Başkanlığı: 5 yıl boyunca MEB’de Daire Başkanlığı görevini yürütmüştür. Bu görevler, onun Türk eğitim sisteminin yönetim kademelerinde önemli kararların alınmasında etkili olduğunu göstermektedir.

3. Genel Müdür Yardımcılığı: 15 yıl Genel Müdür Yardımcılığı görevinde bulunmuştur. 2008’den sonra da bu göreve devam ettiği belirtilmiştir. Bu uzun süreli ve üst düzey görevler, Salahaddin Dikmen’in Milli Eğitim camiasındaki tecrübesini ve etkinliğini ortaya koymaktadır.

3. Azerbaycan’daki Eğitim Ataşeliği (Müşavirliği):

Salahaddin Dikmen, kariyerinin önemli bir bölümünde yurt dışında, dost ve kardeş ülke Azerbaycan’da görev yapmıştır:

1. Bakü Eğitim Müşavirliği: 4 yıl 7 ay süreyle Bakü Eğitim Müşavirliği (Ataşeliği) görevini yürütmüştür. Bu görev, Türkiye ile Azerbaycan arasındaki eğitim ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesinde kilit bir rol oynamıştır. Kendisi, iki ülke arasındaki eğitim işbirliğini güçlendirmek ve Türk eğitim sisteminin Azerbaycan’da tanıtılmasına katkıda bulunmak için çalışmıştır.

4. Yazdığı Tarih Kitapları ve Yayınları:

Salahaddin Dikmen, akademik ve mesleki birikimini yazılı eserlere de aktarmıştır. Bilgilerde belirtildiğine göre:

1. Öğretmen Meslek Kitapları: 3 adet öğretmen meslek kitabı kaleme almıştır.

2. Lise Tarih Kitapları: Okullarda okutulan Lise 1, 2 ve 3. sınıf tarih kitaplarını yazan isimlerden biridir. Bu, onun genç nesillerin tarih eğitimine doğrudan katkıda bulunduğunu ve Türk Milli Eğitim sisteminin müfredatının şekillenmesinde rol oynadığını göstermektedir.

3. İlköğretim Çağındaki Öğrenciler İçin Kitaplar: İlköğretim çağındaki öğrenciler için 6 adet tarihi öykü, çevre ve kaynak kitapları yazmış ve basıma hazır hale getirmiştir. Bu, onun tarih bilincini küçük yaşlardan itibaren aşılamaya verdiği önemi göstermektedir.

4. Diğer Eserler:

- “Fetihlerin Babası Sultan Alparslan” gibi biyografik ve tarihi içerikli kitapları bulunmaktadır (Muştu Yayınları, 2009). Bu eser, onun tarihsel figürlere olan ilgisini ve gençlere yönelik basitleştirilmiş tarih anlatımına verdiği önemi yansıtır.
- Yüksek Lisans ve Doktora tezleri bulunmaktadır.
- “Kamu Diplomasisi” adlı bir kitabı mevcuttur.
- Türkiye ve Azerbaycan’da eğitimle ilgili 3 araştırması, iki kurumun yeniden yapılanması, eğitim-öğretim, kamu yönetimi ve liderlik üzerine toplam 112 yayımlanmış makalesi bulunmaktadır.

13-Mardin’in Çok Yönlü Sanatçısı: İsmet Yedikardeş – Tarihe Not Düşen Bir Hayat

Bereketli Hilal’in Parlayan Yıldızı: İsmet Yedikardeş

İsmet Yedikardeş, adının hakkını veren, arınmışlık ve temizliği temsil eden, yedi temel vasfı (sanat, vefa, ihlas, cömertlik, misafirperverlik, dostluk, insan sevgisi) ile üç ek değeri (hilm, rikkat, samimiyet) bünyesinde barındıran müstesna bir kişiliktir.

Hayatı Mardin, Stuttgart ve İstanbul olmak üzere üç şehirde şekillenmiştir. Çocukluk ve gençlik yıllarını geçirdiği Mardin, resimlerinin ilham kaynağı olmuş; bu şehre olan derin sevgisi ve özlemi eserlerine yansımıştır. Resim eğitimini Stuttgart ve İstanbul’da tamamlayan Yedikardeş için resim, “hayali ve hayatı”dır; kendisini “Allah’ın yarattığı güzellikleri, Allah’ın verdiği yetenekle yansıtan” bir sanatçı olarak tanımlar.

Çevresinde derin dostluklar kuran İsmet Yedikardeş, özellikle Vali Hasan Duruer ile on beş yılı aşkın bir dostluğa sahiptir. Balkan gezileri gibi anılarla dolu bu dostluklar, onun sosyal yönünü ve insanlarla kurduğu güçlü bağları ortaya koyar. “Ben göçerem” ve “Ben kimem lo?” gibi şiirleri ile edebi yönünü de sergilemiştir.

Yetmiş yedi yıllık ömrünün ilk yirmi yılını geçirdiği Mardin’e olan sevdası, onu kırk Mardin resmi yapmaya ve bu eserlerle Mardin’i Avusturya, Almanya, Amerika gibi birçok ülkede sergileyerek kültürel elçiliğini yapmaya itmiştir. Onun dünyasının merkezinde Medine ve Mardin, gönlünün merkezinde ise insan ve ihsan vardır. Sanatı aracılığıyla Mardin’in tanıtımına büyük katkı sağlamıştır. Ayrıca, Van’a yaptığı sayısız ziyaretle engelli gençlere resim ve çamur dersleri vererek onların mutluluğuna ortak olmuştur.

Mardin Lisesi’ndeki aşk hikâyesi, onu çağdaş bir Ferhat’a dönüştürmüş ve sevdiği kızın babasının “Fabrika kursun gelsin, vereyim” sözü üzerine bir fayans atölyesi kurarak işlerini kısa sürede küçük bir fabrikaya dönüştürmüştür. Bu azmi sayesinde 1972 yılında Müzeyyen Hanım ile evlenerek dört çocuk babası olmuştur.

Eğitim sistemindeki en acil ihtiyacın “yeteneğe göre eğitim” olduğunu savunan Yedikardeş, çocukların yeteneklerinin erken yaşta keşfedilip o yönde eğitilmesinin önemine dikkat çeker.

Dostları onu “zarafet, nezaket, hoşgörü,” “neşeli, kalender, sıcakkanlı,” “toprak ve su,” “yüreğinde her an püskürmeye meyilli güzellik duygusu,” “cana can katan bir karışım” ve “hakiki manada insan, dost, sanatçı” olarak tanımlar.

İsmet Yedikardeş, sanat ve Allah arasındaki ilişkiyi de derinlemesine kavrayan nadir insanlardandır: “Sanatçı, Allah’a en yakın olması gereken kişidir. Zira Allah’ın ayetlerini en iyi sanatçı anlar.” Mardin’in kültürel ve medeniyet

mirasına sanatı, vefası, insan sevgisi ve eşsiz kişiliğiyle damgasını vuran İsmet Yedikardeş, “Bereketli Hilal’in Parlayan Yıldızı” olarak tarihe adını altın harflerle yazdırmıştır.

14-Prof. Dr. Aydın Ayaydın

1951 Mardin Derik doğumlu Aydın Ayaydın, akademisyenlikten milletvekilliğine, bankacılıktan köşe yazarlığına uzanan zengin kariyeriyle dikkat çekiyor. 12 kitabı ve yüzlerce makalesiyle ekonomi alanında otorite.

Eğitim ve Akademik Kariyer: İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi’nden mezun olan Ayaydın, akademik yolculuğuna 1977’de Anadoluhisarı Gençlik ve Spor Akademisi’nde iktisat asistanı olarak başlamıştır. 1978’de İTİA’da asistanlık görevine devam etmiş, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde 1983’te ekonomi yüksek lisansını, 1985’te ise ekonomi doktorasını tamamlamıştır. Akademik yükselişini Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonometri Bölümü’nde sürdüren Ayaydın, 1986’da yardımcı doçent, 1988’de doçent ve 1993’te profesör unvanını alarak ekonometri alanında önemli bir otorite olmuştur.

İdari Görevler ve Liderlik: Ayaydın’ın kariyeri sadece akademiyle sınırlı kalmamıştır. Finans ve kamu sektöründe üst düzey liderlik rolleri üstlenmiştir. Rekabet Kurumu’nun kurucu başkanı olarak rekabet politikalarının temellerini atmış, Türkiye Bankalar Birliği Başkanlığı yapmıştır. Bankacılık sektöründe Emlakbank, Vakıfbank ve Şekerbank’ta genel müdürlük ve yönetim kurulu başkanlığı gibi kritik görevlerde bulunmuştur. Ayrıca İş Bankası, Türkiye

Sınai Kalkınma Bankası ve Banque Du Bosphore’da yönetim kurulu üyeliği yapmıştır. Sigorta sektöründe de Güneş Sigorta’da başkanlık, Hür Sigorta ve Şeker Sigorta’da üst düzey görevler üstlenmiştir. Yüksek Öğretim Kurumu’nda üye olarak eğitim politikalarına da katkı sağlamıştır.

Siyaset ve Medya Dünyası: Aydın Ayaydın, siyaset sahnesinde de aktif rol oynamıştır. 21. ve 24. dönem İstanbul Milletvekili olarak TBMM’de görev yapmış, Plan ve Bütçe Komisyonu üyeliği ve Medya Sorunlarını Araştırma Komisyonu Başkanlığı gibi önemli pozisyonlarda bulunmuştur. Takvim, Sabah ve Vatan gazetelerinde köşe yazarlığı yaparak ekonomi, siyaset ve güncel konulara dair görüşlerini geniş kitlelerle paylaşmıştır. Yazdığı 12 bilimsel kitap ve yüzlerce makalesiyle akademik birikimini kamuoyuna aktarmıştır. Spor dünyasında da Beşiktaş’ta asbaşkanlık ve basın sözcülüğü görevlerini üstlenmiştir.

Çok Yönlü Miras: Aydın Ayaydın’ın kariyeri, ekonomi, siyaset, akademi ve medyayı kapsayan eşsiz bir birikimi temsil etmektedir. Hem teorik çalışmaları hem de pratik liderliğiyle Türkiye’nin kalkınma süreçlerine önemli katkılar sağlamıştır. Bugün hâlâ eserleri ve üstlendiği görevlerle anılan ayaydın, ülkesine hizmet etmiş çok yönlü bir görüntü olarak öne çıkmaktadır.

15-Dr. Masum Türker: Mardin’in Değerli Evladı, Bilim ve Siyaset Dünyasının Işığı

Mardin’in zengin kültürel mirasını ve medeniyet birikimini anlama yolculuğumuzda, Mardin’in yetiştirdiği mümtaz şahsiyetlerden **Dr. Masum Türker**’in katkıları ve ilham veren yaşam öyküsü büyük bir değer taşımaktadır.

1951 yılında Mardin’de dünyaya gelen Dr. Masum Türker, eğitim hayatına başladığı doğduğu toprakların kültürel çeşitliliği ve hoşgörü ortamıyla yoğrulmuştur. Pertevniyal Lisesi’nden sonra İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi’nden mezun olan Türker, akademik kariyerine devam ederek 2003 yılında İstanbul Üniversitesi’nde doktorasını tamamlamıştır.

Bilim ve Meslek Hayatında Öncülük

Henüz öğrenciyken 1967 yılında muhasebe mesleğine adım atan Dr. Masum Türker, bu alanda ulusal ve uluslararası düzeyde önemli görevler üstlenmiştir. Yeminli mali müşavirlik, Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu Genel Sekreterliği, Türkiye Denetim Standartları Kurul Başkanlığı ve Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği Başkanlığı gibi pozisyonlarda bulunmuş, muhasebe, denetim ve vergi konularında sayısız yayına imza atmıştır. Aynı zamanda İstanbul Ticaret Üniversitesi’nde öğretim üyeliği de yaparak bilgi ve birikimini gelecek nesillere aktarma görevini sürdürmektedir.

Siyasi Arenada Hizmet

Dr. Masum Türker, yalnızca akademik ve mesleki başarılarıyla değil, aynı zamanda siyasi alanda üstlendiği görevlerle de Mardin’in ve Türkiye’nin kalkınmasına hizmet etmiştir. 1999-2002 yılları arasında İstanbul Milletvekili olarak TBMM’de görev yapmış, 57. Hükümet döneminde ise ekonomiden sorumlu Devlet Bakanı olarak ülkesine değerli katkılarda bulunmuştur. Ayrıca, Demokratik Sol Parti’de Genel Başkanlık gibi önemli bir siyasi sorumluluğu da üstlenmiştir.

Mardin’e Olan Bağlılığı

Dr. Masum Türker’in hayat hikâyesi, köklerine olan bağlılığının ve Mardin’in kültürel zenginliğini taşıyan bir birey olmasının en güzel örneklerinden biridir. Mardin’in çok kültürlü yapısı, onun dünya görüşünü ve hayata bakış açısını derinden etkilemiştir. Kentin hoşgörü iklimi ve farklı medeniyetlerin bir arada yaşama kültürü, Dr. Türker’in kişiliğinin gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. Ailesinin kökenlerinin Orta Asya’ya kadar uzanması ve zaman içinde Mardin’e yerleşmiş olmaları, şehrin kültürel harmanının canlı bir kanıtıdır.

16- Bereketli Hilal'in Parlayan Yıldızı: Ümit Yaşar Işıkhan – Mardin'den İzmir'e Uzanan Edebiyat ve Aktivizm Köprüsü

Ümit Yaşar Işıkhan

1957 yılında Mardin'de dünyaya gelen ve 1968'de İzmir'e yerleşen Ümit Yaşar Işıkhan, genç yaşta şiirle tanışmış ve 16 yaşında ilk ödülünü kazanarak edebiyat dünyasına adım atmıştır. Onun hikâyesi, şiirle başlayan, uluslararası aktivizmle genişleyen ve yayıncılık alanında çığır açan çok yönlü bir kültürel yolculuğu temsil eder.

Işıkhan, Türk yayıncılık tarihinde önemli yer tutan “Yeni Sanat” (1985), “Temmuz” (1986), dünyanın ilk dosya dergisi “Temmuz Dosya” (1987) ve yedi dilde yayınlanan, altmış sekiz ülke temsilciliğiyle Türkiye'nin ilk Uluslararası Kültür Sanat Dergisi “**Homeros**” (1988) gibi dergilerin kuruculuğunu ve yayın yönetmenliğini üstlenmiştir. 2016'dan itibaren de “Işığın Kaynağı” dergisinin yayın yönetmenliğini sürdürmektedir.

Edebiyatın yanı sıra aktivist kimliğiyle de öne çıkan Işıkhan, 1982'de Irak-İran Savaşı'nı protesto ettiği için Irak'tan sınır dışı edilmiştir. 1999'da Bağdat'taki Mirbed Uluslararası Şiir Festivali'nde Irak halkına uygulanan ambargoyu protesto etmek amacıyla Uluslararası Aktivist Sanatçılar Birliği (UASB)'ni kurmuş ve halen bu birliğin Genel Başkanlığını yürütmektedir.

Sanat ve yayıncılık alanındaki özgün çalışmalarıyla dikkat çeken Işıkhan, “Aşktan Sonra Hüznün” adlı şiir kitabıyla dolaylı olarak Guinness Rekorlar Kitabı'na girmiştir. Bu eser, dünyanın okunabilir en küçük, en hafif ve en pahalı şiir kitabı olma özelliğini taşımakta olup, Bakü Minyatür Kitaplar Müzesi ile

Türkiye’deki İzmir Kâğıt Müzesi ve Edebiyat Müzesi’nde sergilenmektedir. Ayrıca Ege’nin çeşitli ilçelerinde Liman Başkanı olarak görev yapmıştır.

Şiirleri Arapça, İngilizce, Rusça, Hintçe, Kürtçe, Fransızca gibi birçok dile çevrilmiş ve bestelenip seslendirilmiştir. “Kaçılanan Umudlar,” “Sevdamda Ülkem,” “Adı İlegal veya Çoğul Yalnızlık,” “Aşk Vardı” gibi şiir kitapları; “Sığınaklarda Hüzn Şarkıları,” “Kalbim Irak’ta Kaldı” gibi öykü kitapları; “Son Şarkılar Zamanı,” “Smyrna’nın Gözyaşları” gibi deneme ve “Meleklerin Ağladığı Saatler” adlı şiir eseriyle zengin bir edebi külliyat oluşturmuştur.

Kariyeri boyunca Cumhuriyetin 50. Yılı Şiir Yarışması, Hasan Tahsin Şiir Yarışması, Yaşar Kemal Şiir Yarışması gibi ulusal ödüllerin yanı sıra Azerbaycan Vektör İlimler Akademisi’nden Dünya Edebiyatına Hizmet Ödülü ve Birleşmiş Milletler Rusya Temsilciliği’nden Dünya Barışına Hizmet Nişanı gibi uluslararası ödüllere layık görülmüştür. Son olarak 2022’de Uluslararası İzmir Araştırmaları Merkezi tarafından “Homeros” ödülünü almıştır. Ümit Yaşar Işıkhan, Mardin’den İzmir’e uzanan yaşamıyla edebiyatı ve aktivizmi bir araya getiren, sanatın ve barışın sınır tanımayan bir temsilcisi olmuştur.

17- Ayten Başabaş Dirier: Mardin Kültürünün Yaşatılmasına Adanmış Bir Hayat

Mardin'in Kültür Elçisi: Ayten Ba aba  Dirier

Savurkapı Mahallesi'nde doğan **Ayten Ba aba  Dirier**, hayatını Mardin'in kültürel ve sosyal dokusunun anlaşılmasına, tanıtılmasına ve ya atılmasına adanmış bir yazardır. Onun  alı maları,  ehrin kadim geçmişiyle modern yaşam arasında güçlü bir köprü kurmuştur.

Eğitim Hayatı ve Kişisel Gelişimi

Ayten Ba aba  Dirier, 1960'ta ba ladığı ilkokulda Türkçe öğrenerek ve kitap okuyarak dil becerilerini geliştirdi. Mardin Kız Meslek Lisesi'ndeki başarılı eğitim hayatında hem mesleki beceriler edindi hem de kültürel faaliyetlerde aktif rol aldı. Lise yıllarında  ęretmenlerinin teşvikiyle Mardin Lisesi'ne geçti ve burada da tiyatrodan rol alarak ve okulun kültür-edebiyat kolu başkanı olarak aktif bir  ęrenci oldu.

Annesini kaybetmesi ve babasının yaşadığı zorluklar, genç yaşta terzilik mesleğine ba lamasına neden oldu. Üniversiteye gidemediğı için evlenmiş, ancak daha sonra memurluktan ayrılarak  niversite hayatına adım attı. 1974'te İzmir Buca Eğitim Enstitüsü Sosyal Bilimler bölümünden 1977'de mezun oldu. Mezuniyetinin ardından öğretmenlik yaparken yazmaya devam etti.

Akademik Başarıları ve  d lleri

Öęretmenlięin yanı sıra akademik çalışmalarını da sürdüren Dirier, Dokuz Eylül  niversitesi'nde tarih ve Atatürk İlkeleri ve İnkıl p Tarihi alanlarında yüksek lisans yaparak kariyerine akademik bir boyut kazandırdı. Emekli olduktan sonra da çalışmalarına devam eden Dirier, Milli Eğitim Bakanlığı'ndan kademe  d l , rekt rl klerden te ekk rl r, hikaye yari ması birinciliği ve Milliyet Blog birinciliği gibi birçok ödüle layık görüldü.

Yazın Hayatı ve Kültürel Katkıları

Dirier'in yazma tutkusunu, hayatındaki zorlu süreçlerle şekillenmiştir. İlk  iir ve yazıları 1968'de gazetelerde yayımlanmaya ba ladı. Araştırmaya dayalı yazıları, epik  iirleri ve belgesel romanlarıyla tanınan Dirier'in, Ah  Evr n hakkında kaleme aldığı film senaryosu da kitapla tırılmıştır. Bu alandaki katkıları nedeniyle **“Ahi Anamız”** olarak da anılmaktadır.

Mardin kültürüne yaptığı özel katkılar arasında, **“Türkiye’de İlk Tıp Fakültesi’ni Mardin’de Artuklular Kurdu”** başlıklı makalesi öne çıkar. Bu çalışma, Mardin Artuklu Üniversitesi yayınlarında da yer almaktadır. Ayrıca, **“Reyhani, Oryantalleşmiş Bir Zeybektir”** başlıklı çalışması ve **“Sende Geçiyor Rüyalarım”** adlı şiir kitabı da Mardin’e olan bağlılığını gösterir. Mardin hakkında bestelenen 6 eseri de videoya dönüştürülmüştür.

Eserleri ve Yayınları

Ayten Başabaş Dirier’in eserleri, tarih, kültür, edebiyat ve kişisel deneyimlerini bir araya getiren zengin bir yelpazeyi kapsar.

Başlıca Kitapları:

- 1. Tarih ve Biyografi:** Atatürk İlkeleri, Türk Anadolu’da, Millî Sesimiz Mehmet Âkif, Cumhuriyet Destanı, Çanakkale Şerefrazı, Emir Çaka Bey, Ahî Evrân (Senaryo), Anka Soyu-TÜRKLER, Çağlarda İzmir ve daha fazlası.
- 2. Şiir:** Sende Geçiyor Rüyalarım (Mardin şiirleri)
- 3. Hazırlık Aşamasındaki Eserleri:** Daima Muzaffer Artuk Bey, Kurtuluş Savaşı’nda Mardin, Benim Mardinim gibi Mardin’e odaklanan önemli eserler.

Ayten Başabaş Dirier, yazıları, müzik eserleri ve dijital platformlardaki paylaşımlarıyla Mardin’in kültürel zenginliğini tanıtmaya ve yaşatmaya devam etmektedir. Onun yetiştirdiği öğrenciler ve takipçileri için bir rol model olduğu belirtilmektedir.

18- Şekip Yurttaşer’in Kaleminden Yükselen Değerler

Şekip Yurttaşer, bir eğitimci ve yazar olarak Mardin’in kültürel ve edebi Onun kalemi, Mardin’in derinliklerinden süzülen hikâyeleri, şiirleri ve halk kültürünü modern çağlara taşıyan bir köprü vazifesi görmektedir.

Şekip Yurttaşer: Kalemiyle Mardin’e Adanmış Bir Yazar

Şekip Yurttaşer, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği gibi kutsal bir mesleği icra ederken, aynı zamanda **hikâye, deneme, şiir, masal, halk hikâyeleri, özdeyiş, derleme ve araştırma** gibi geniş bir yelpazede edebi çalışmalar yürütmektedir. Bu çeşitlilik, onun Mardin’in kültürel zenginliğini farklı disiplinlerde ele alma yeteneğinin bir göstergesidir.

Yurttaşer’in edebi kariyerinde öne çıkan eserleri arasında **2010 yılında** yayımlanan **“Babamın Mavi Radyosu” (öykü)** ve **2017 yılında** yayımlanan **“Batık Hazine” (Mardin Halk Kültürü araştırması)** bulunmaktadır. Özellikle **“Batık Hazine”** adlı araştırma eseri, Mardin’in kaybolmaya yüz tutmuş halk kültürünü gün yüzüne çıkararak, şehrin **sözlü mirasının ve geleneklerinin korunmasına** paha biçilmez bir katkı sunmaktadır. Bu eser, Mardin’in kültürel kimliğinin anlaşılması ve belgelenmesi adına akademik bir değer taşıırken, aynı zamanda şehrin kendine özgü hikâyelerini ve ayinleri merak eden geniş kitlelere hitap etmektedir.

Şekip Yurttaşer’in edebi yeteneği sadece kitaplarıyla sınırlı değildir. 2009 yılında **Ortanca Dergisi’nin düzenlediği şiir yarışmasında üçüncülük ödülü** alması, onun şiir alanındaki başarısını tescillemiştir. Aynı dergide yayımlanan **“Yürüyen Merdiven” adlı deneme yazıları** ise onun düşünsel derinliğini ve güncel konulara ilişkin eleştirel bakış açısını ortaya koymaktadır. Ayrıca, **Kültür Bakanlığı arşivinde 21 adet türküsünün bulunması**, onun sadece bir yazar değil, aynı zamanda Mardin’in zengin müzik ve halk ezgileri geleneğine

de önemli katkılar sunan bir sanatçı olduğunu göstermektedir. Bu türküler, Mardin'in duygusal ve folklorik mirasının önemli bir parçasıdır.

Bir Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni olarak, genç nesillere Mardin'in edebi ve kültürel zenginliğini aktarma amacı da üstlenmektedir. Bu, onun sadece bir yazar değil, aynı zamanda **Mardin'in kültürel elçisi** konumunda olduğunu göstermektedir.

19- Murathan Mungan: Mardin'in Belleğinden Damıtılan Edebiyat ve İncinmelerin İzleri

Murathan Mungan'a İlkokul arkadaşşıma ayrı bir bölüm ayırmak kaçınılmazdı. Mungan, yalnızca bir yazar, şair ve oyun yazarı değil, aynı zamanda Mardin'in çok katmanlı kimliğini, tarihsel derinliğini ve insan manzaralarını kendi özgün sesiyle yansıtan bir kültür elçisidir. Onun eserlerinde Mardin, bir coğrafya olmanın ötesine geçerek, bir bellek mekânına, incinmeler ve umutların kesiştiği bir aynaya dönüşür.

Mardin'in Edebiyata Yansıması: Kişilik ve Eserler

Murathan Mungan, 1955 yılında Mardin'de doğmuş, ancak hayatının büyük bir bölümünü farklı şehirlerde geçirmiştir. Buna rağmen, **Mardin onun edebi kimliğinin vazgeçilmez bir parçası olmuştur**. Şehrin taş sokakları, dar geçitleri, farklı inançlara ve dillere sahip insanları, Mungan'ın şiirlerinde, öykülerinde ve romanlarında sıkça karşımıza çıkar. Onun dili, Mardin'in çokdilli yapısından beslenir; Arapça, Süryanice, Kürtçe ve Türkçe'nin iç içe geçtiği bir atmosferi çağırır.

Mungan'ın kişiliği, eserlerine de yansıyan derin bir duyarlılık, keskin bir gözlem yeteneği ve ironik bir mizah anlayışıyla şekillenir. O, sadece gördüğünü değil, aynı zamanda hissettiğini ve düşündüğünü de aktaran bir yazardır. Eserlerinde sıkça işlediği temalar arasında **kimlik arayışı, aidiyet, yalnızlık, aşk, ölüm, bellek ve zaman** yer alır. Mardin, bu temaların işlendiği bir fon olmaktan öte, bizzat bu temaların kendisi haline gelir.

Mungan'ın edebi üretkenliği oldukça geniştir. Şiirleri, tiyatro oyunları, öyküleri, denemeleri ve senaryolarıyla Türk edebiyatına önemli katkılar sunmuştur. Özellikle **“Mardin Türküsü”** gibi şiirleri, Mardin'le olan bağıını doğrudan yansıtır. Öykülerinde ise şehrin insan görüntüsü, günlük yaşamın detaylarını ve kültürel dokusunu büyük bir ustalıkla işler. Romanlarında ise Mardin'in tarihsel katmanları ve toplumsal dönüşümleri, bireysel hikâyeler üzerinden anlatılır.

İncinmelerin İzinde Bir Yazar

Murathan Mungan'ın eserlerinde, kişisel ve toplumsal **incinme izleri** belirgin bir şekilde görülür. Mardin gibi tarihi acılarla yoğrulmuş bir coğrafyada doğmuş olmanın getirdiği bir hassasiyetle, geçmişin yaralarını ve günümüzün sancılarını dile getirir. Onun yazarlığı, bir yandan belleği yeniden inşa etme çabasıyken, diğer yandan da yüzleşme ve iyileşme sürecinin bir parçasıdır.

Mungan, çocukluk ve gençlik yıllarının Mardin'deki deneyimlerini, ailesinin ve çevresinin yaşadığı zorlukları, toplumsal değişimlerin bireyler üzerindeki etkilerini eserlerine yansıtır. Özellikle **kimlik karmaşası, ötekileştirme ve toplumsal baskı** gibi konular, onun metinlerinde derinlemesine işlenir. Bu incinmeler, karakterlerinin ruhsal dünyalarını şekillendirir ve okuyucuya düşündürücü bir deneyim sunar. Mungan, acıları ve kayıpları estetik bir dille ifade ederken, aynı zamanda direnişin ve umudun da izlerini sürer.